

Aan:

College van Burgemeester en wethouders Gemeente Westerkwartier

Gemeenteraad Gemeente Westerkwartier

Hooiweg 9/Postbus 3

9800 AA Zuidhorn

Noordhorn. 17 april 2026.

Geacht college, geachte raadsleden.

Gevoed door de zorgen over onze begraafplaats in Noordhorn schrijven we deze brief in verband met het agendapunt "begraafplaatsen" wat binnenkort op uw agenda staat.

We willen hiermee onze standpunten nog een keer kenbaar maken. Bovendien is het bij een kersvers college en Raad heel goed voorstelbaar dat een korte samenvatting van een al jaren lopend dossier behulpzaam kan zijn bij nemen van een gegrond besluit.

Bij deze een korte historische blik op de begraafplaats van Noordhorn en een samenvatting van de gemeentelijke besluitvorming in de afgelopen jaren over de begraafplaatsen. Zo hopen we dat een besluit genomen zal worden waarbij alle belangen die in het verleden zijn geformuleerd en die voor ons relevant zijn, meegewogen zullen worden.

Wij wensen u veel sterkte toe bij de besluitvorming en hopen dat u de geformuleerde adviezen ter harte neemt.

Met vriendelijke groet

Werkgroep "Noordhorn Vrouger"

.....

Kopie:

Dorpsbelangen Noordhorn

Historische Kring Zuidhorn

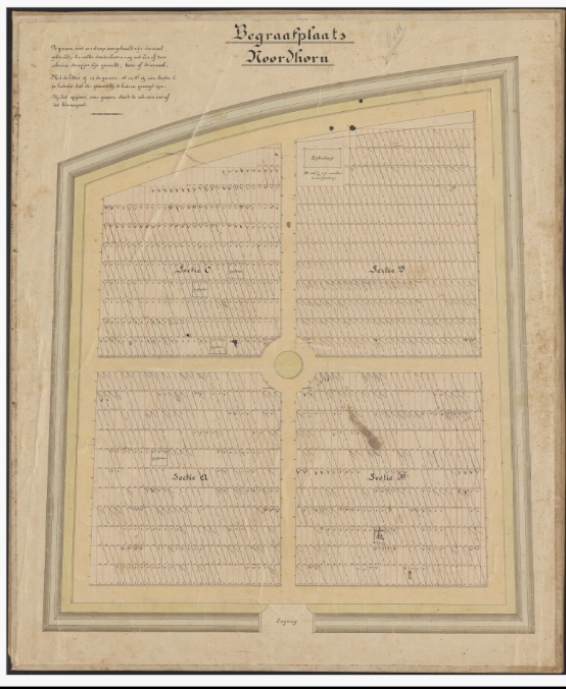
Uitvaartvereniging De Laatste Eer Noordhorn

DE BEGRAAFPLAATS VAN NOORDHORN

Geschiedenis.

Eeuwenlang werden inwoners van Noordhorn begraven in en rond de dorpskerk. Het kerkhof werd omringd door een gracht en bomen. In die tijd waren er nauwelijks grafmonumenten. Mensen met een hogere maatschappelijke of geestelijke status werden in de kerk begraven, terwijl anderen hun laatste rustplaats kregen op het kerkhof naast de kerk.

In 1829 besloot koning Willem I, na advies van geleerden, dat begraven in kerken niet langer was toegestaan vanwege gezondheids- en hygiënische redenen. Toch duurde het nog enige tijd voordat dit besluit volledig werd doorgevoerd.

In 1858 bleek uit verslagen van de Raad dat er een tekort aan ruimte was op zowel het kerkhof van Noordhorn als dat van Zuidhorn. Daarom werd besloten dat beide “karspels” een eigen nieuwe begraafplaats zouden krijgen.

Op zondagmiddag 16 januari 1859 kwam de Raad bijeen in het café van kastelein A. Wieringa in Noordhorn. Daar werd besloten om een stuk land van slager Jan Kwant aan te kopen, omdat dit het meest geschikt en betaalbaar was (f 1050,-).

De begraafplaats aan de Noorderweg in Noordhorn werd vervolgens in gebruik genomen. De eerste begrafenis vond daar plaats in augustus 1861.

Inrichting

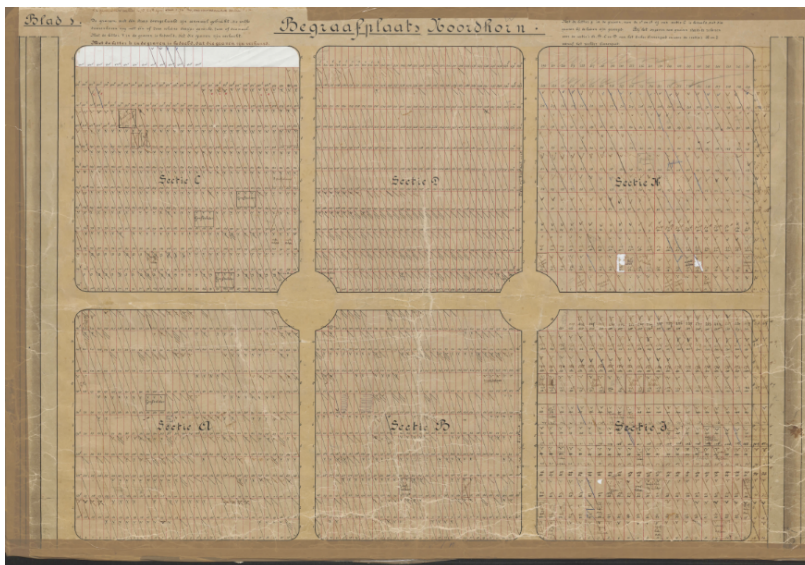
Bij de aanleg van deze begraafplaats is rekening gehouden met bestaande begraafrechten. Inwoners die eerder het recht hadden om in de kerk begraven te worden, kregen op de nieuwe begraafplaats een plaats op de eerste twee rijen van vak A en B.

Vak D werd bestemd voor “*behoefthgen en onvermogenen*”. Wanneer families later alsnog de financiële middelen en de wens hadden om een graf te kopen, was dit mogelijk tegen dezelfde voorwaarden als in de vakken A, B en C. Dit is uiteindelijk bij zestien graven gebeurd; bij drie daarvan is later ook een gedenkteken geplaatst.

Net als bij het oude kerkhof werden in 1861 de grafrechten gekoppeld aan huisnummers. Dankzij een plattegrond die destijds is gemaakt door de doopsgezinde dominee G. Bakker, in combinatie met het begrafenisregister van de gemeente, kunnen deze graven nog steeds aan families worden verbonden. Ook inwoners zonder eerdere begraafrechten kregen op basis van hun huisnummer een plek toegewezen op de nieuwe begraafplaats.

Bij de aanleg besluit de Raad dat er een ijzeren hek komt bij de ingang en een treures in het midden van de vier kwadranten. Rondom de begraafplaats worden hoog opgaande iepen en esdoorn kaphout gepland.

Uit een overzicht van de eerste veertien begrafenis en blijkt dat slechts twee personen ouder waren dan 60 jaar. De overige twaalf overledenen waren tien jaar of jonger.

De begraafplaats is later in twee fasen uitgebreid: eerst met de vakken H en J aan de noordoostzijde en vervolgens met een strook aan de noordwestzijde.

De afmetingen van de graven werden nauwkeurig vastgelegd: “2 ellen, 3 palmen en 5 duimen bij 7 palmen en 3,5 duimen” (el: 69cm, palm:10cm, duim: 2,5 cm Omgerekend komt dit neer op graven van ongeveer 1,7 bij 0,8 meter.

Op het moment waarop de beschikbare kaart werd opgesteld, waren in vak D in totaal 524 mensen begraven. In meerdere graven heeft meer dan één begrafenis plaatsgevonden, wat zichtbaar is gemaakt met streepjes bij het graf. Voor het overgrote deel van deze graven zijn geen grafrechten betaald; slechts bij zestien graven is dit wel geregistreerd.

De kaart zelf vermeldt helaas niet wanneer deze precies is gemaakt, noch wanneer de laatste begrafenis in dit vak heeft plaatsgevonden.

Begravenis en uitvaartvereniging “de Laatste Eer”

In 1903 wordt de Begravenis /uitvaartvereniging “De Laatste Eer” opgericht. “Deze vereeniging stelt zich ten doel om hare dooden naar de eischen des tijds, doch oopen weinig kostbare wijze naar de laatste rustplaat te vervoeren” Deze vereniging bestaat en functioneert nog steeds.

De vereniging kreeg in het verleden ook een bijdrage van de Diaconieën van de Ned Hervormde Kerk en van de Doopsgezinde Kerk om ook de diaconie-armen “naar de eischen des tijds” te kunnen begraven.

Ter gelegenheid van het 110 jarige bestaan van de Begravenisvereniging “de Laatste eer” is er een uitgebreide studie gemaakt door dorpsgenoot Pierre Eijgelshoven over de geschiedenis van de vereniging en daarmee ook van de begraafplaats en het gebruik daarvan in Noordhorn. Dit werk is te

vinden in de Groninger Archieven. De link komt binnenkort beschikbaar op de site van de Historische Kring Zuidhorn en van Dorpsbelangen Noordhorn.

Werkgroep "Noordhorn Vroeger"

Vanuit de Historische Kring Zuidhorn en Dorpsbelangen Noordhorn is er in Noordhorn een werkgroep ontstaan. Deze werkgroep houdt zich, samen met een groep vrijwilligers, o.a. bezig met het historische deel van de begraafplaats.

Sinds 2017 worden er in de vakken A,B,C en D herstelwerkzaamheden gedaan gedurende een aantal zaterdagen in de zomermaanden. Met een groep vrijwilligers worden de letters weer "gezwart", ijzeren grafhekjes ontroest en opnieuw geverfd. Het seizoen wordt begonnen met een toepasselijke lezing in de Dorpssteep.

Door deze werkgroep is in 2016 geld bij elkaar gebracht uit subsidies en giften. Hiermee heeft Landschapbeheer Groningen het zwaardere werk, zoals omgevallen stenen en kapot metselwerk kunnen reren.

De begraafplaats in bestuurlijk Zuidhorn/Westerkwartier.

In het kader van de gemeentelijke herindeling in 2019 is, evenals bij veel andere onderwerpen, ook het begraafplaatsenbeleid van de nieuwgevormde gemeente opnieuw bekeken.

Als voorbereiding hierop is in 2017 een inventarisatie uitgevoerd van opvallende en historische grafbedekkingen en inrichtingsaspecten door Het Bureau Funeraire Adviezen uit Amsterdam. Hierbij is ook de begraafplaats van Noordhorn onderzocht. Eén van de adviezen is het oude gedeelte tot gemeentelijk monument te benoemen.

Met het oog op het ontwikkelen van één centraal beleid binnen de gemeente Westerkwartier is vervolgens een startnotitie opgesteld. Daarnaast is een bijeenkomst georganiseerd waarbij lokaal betrokken inwoners hun inbreng konden leveren.

Dit proces heeft in 2021 geleid tot de vaststelling van het begraafplaatsenbeleid van de gemeente Westerkwartier. In 2022 is dit beleid verder aangescherpt met een amendement. Het vastgestelde beleid is opgenomen in het volgende document:

<https://westerkwartier.bestuurlijkeinformatie.nl/Document/View/8af1cd35-ff4a-493a-a7b9-c1c9ca5269a9>

Als de vertrekpunten voor het nieuwe beleid zijn geformuleerd :

 Inwonersgericht: inspelen op de wensen en behoeften van de inwoners en uitvaartverenigingen van de gemeente Westerkwartier en de ontwikkelingen in de branche. De gemeente neemt de dienstverlening aan haar inwoners als vertrekpunt.

- ⌚ Betaalbaar: evenwichtige balans tussen kosten en opbrengsten. Zowel de te leveren diensten als het beheer van de begraafplaatsen moet (ook op de langere termijn) betaalbaar blijven.
- ⌚ Behoud van cultuurhistorisch funerair erfgoed: waardevolle oude begraafplaatsen, graven en grafbedekkingen behouden voor toekomstige generaties. De gemeente hecht grote waarde aan (het samen met andere partijen) beheren van funerair erfgoed en het levend houden van de lokale geschiedenis.
- ⌚ Behoud en versterking van natuurwaarden: bij herinrichting en beheer van de begraafplaatsen rekening houden met vergroting van de biodiversiteit en natuurwaarden, ook in relatie tot de verwerking van rouw (stiltegebied) en mogelijkheden voor extensieve recreatie (bijvoorbeeld wandelgebied). De meest begraafplaatsen vervullen nu al meerdere functies, waaronder die van leefgebied voor (bijzondere) planten en dieren. Het versterken van deze functie sluit aan bij andere beleidsdoelen.
- ⌚ Participatie: het betrekken van inwoners, uitvaartverenigingen, vrijwilligers en uitvaartondernemers bij het genereren van nieuw beleid en toekomstig beheer. Breed draagvlak voor het nieuwe beleid is een belangrijk streven. Opgemerkt dient te worden dat participatie niet betekent dat alle wensen van de participanten gehonoreerd kunnen worden, maar wel dat alle ingebrachte argumenten zorgvuldig gewogen worden

Vastgesteld beleid 2022:

Vanuit bovenstaande vertrekpunten zijn de volgende beleidspunten aangenomen zoals te lezen in bovengenoemd beleidsdocument:

Tav capaciteit: (pg 10)

Voorstel

Ten aanzien van de begraafcapaciteit wordt voorgesteld als basis voor het nieuwe beleid voor de komende 5 jaar:

1. De bestaande gemeentelijke begraafplaatsen in de gemeente behouden.
2. *Geen nieuwe gemeentelijke begraafplaatsen te realiseren. Wanneer na inbreiding blijkt dat er niet meer voldoende begraafcapaciteit is op een begraafplaats, deze uit te breiden indien in ieder geval de uitbreiding inpasbaar is in het ruimtelijk beleid en er middelen ter beschikking gesteld worden.*¹
3. *Actief uitvoering geven aan het ruimen van graven na afloop van een graftermijn, zodat daardoor weer ruimte ontstaat voor nieuwe graven.*
4. *Ruimte te bieden voor twee natuurbegraafplaatsen, te beginnen met een particulier initiatiefnemer die een (niet-gemeentelijke) natuurbegraafplaats wil realiseren in de gemeente, mits met de plannen ruimtelijk en inhoudelijk kan worden ingestemd door de provincie en de gemeente. De gemeente vraagt daarbij garanties aan de initiatiefnemer om de continuïteit te kunnen waarborgen.*²

Tav cultuurhistorische waarden: (pg 21)

Voorstel

Ten aanzien van het behoud van cultuurhistorisch waardevolle graven en grafbedekkingen wordt voorgesteld:

- ⌚ Offerte(s) opvragen bij een extern bureau om vervolgens opdracht te kunnen geven voor het opstellen van een lijst van te behouden cultuurhistorisch waardevolle graven en grafbedekkingen voor alle begraafplaatsen, op basis van een aanpak waarbij ook de lokale kennis/historie in de gemeente wordt benut bij het opstellen van criteria hiervoor en bij de beoordeling van de uiteindelijke lijst. En vaststellen van de uiteindelijke lijst door het college.

Stand van zaken anno 2026.

- Tot op heden is er sinds het besluit in 2022 géén (poging tot) ruiming gesignaleerd.
- Tot op heden is er nog géén overleg geweest met lokale expertise over het te bewaren Noordhorns funerair erfgoed.
- Tot op heden zijn er alleen zieke buxushagen verwijderd, maar is er geen nieuw groen aangeplant.
- Bij het recente onderzoek (mrt 2026) naar de kosten van uitbreiding is geconstateerd dat dit te duur is. Er is echter alléén gekeken naar een nieuw aangrenzend stuk landbouw grond en **niet** naar het eerder ook door de gemeente zelf gesuggereerde stuk wat al in eigendom is bij de gemeente op het voormalige Dorpsstee terrein.

Resultaat:

Noordhorners worden geconfronteerd met een acuut plaatsgebrek op de eigen dorpsbegraafplaats. In plaats van het eigen beleid uit te voeren, kiest de gemeente nu voor een korte termijnoplossing: het uitgeven van graven op het armenveld (vak D) dat administratie vrij is. Daarmee wordt gekozen voor een ad hoc “oplossing” die het hele vastgestelde beleid negeert en waarbij het culturele erfgoed en de geschiedenis van ons dorp onherstelbaar wordt aangetast. Door een fout met een fout te corrigeren neemt de grootte van de fout toe!

Dit klinkt jammer genoeg als een heel concreet voorbeeld van falend beleid,

Wat te doen zodat begraven in Noordhorn mogelijk blijft?

Het eerder voorgenomen beleid gaan uitvoeren

en dus:

- met grote voortvarendheid en voorrang de inruimingsmogelijkheden op de delen van de begraafplaats buiten het historische vakken A t/D ter hand nemen.
- De vakken A t/m D tot gemeentelijk monument benoemen zoals voorgesteld in de *“Inventarisatie Opvallende en Historische Grafbedekkingen”* uit 2017.
- Plan maken voor de versterken van de natuurwaarden op de begraafplaats.
- Uitbreidingsmogelijkheden op het voormalige Dorpssteeterrein als nog evalueren/berekenen.
- De belemmeringen voor de nieuwe natuurbegraafplaats zsm opheffen. Gebruik van de natuurbegraafplaats zal de “begraafdruk” voor de Noordhorne begraafplaats doen afnemen.